

УДК 94 (439)

ІНТЕГРАЦІЯ УГОРЩИНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИЙ УСТАНОВ

Сабов Ш.Ш. (Будапешт)

Наприкінці 1980-х рр. Європою прокотилася ряд змін. Вступ до європейських інституцій означав для постсоціалістичних держав, у тому числі і для Угорщини, повернення до Європи. Заради цього Угорщина пройшла через низку реформ, результатом котрих став початок процесу вступу до вищезгаданої інституції. Інтерес Європи щодо Угорської республіки почав зростати як і в економічному так і в політичному плані. Спочатку були зроблені важливі кроки для вступу у НАТО. В решті-решт, 12 березня 1999 року процес вступу до НАТО був завершений. Згідно зі зміною перерозподілу економічних пріоритетів, розпочався і процес вступу до ЄС. Таким чином, 1. травня 2003 року був підписаний договір про вступ Угорщини, та інших дев'яти країн до ЄС.

Ключові слова: інтеграція, Європейський Союз, Рада Європи, ринкові реформи.

Геополітичні зміни, які відбулися в кінці 1980-х років, поставили країни Центральної і Східної Європи (ЦСЄ) перед необхідністю вибору власного внутрішнього, і зовнішньополітичного шляху розвитку. Одним з таких орієнтирів став Європейський Союз, а також ряд впливових європейських організацій, таких як Рада Європи, Організація з безпеки і співробітництва у Європі. Членство у таких інституціях для постсоціалістичних держав Центральної і Східної Європи, а також пострадянських держав означало, перш за все, своєрідне повернення у Європу, позбавлення від ізоляції, а також можливість виходу на ринок Євросоюзу, доступ до його ресурсів, можливість залучення значних іноземних інвестицій.

Одним з перших документів, у якому відображалось відношення Європейського співтовариства до змін у країнах Центральної та Східної Європи, стала Декларація Ради Європи про міжнародну роль Європейської спільноти, прийнята в грудні 1988 р., в якій йшлося про необхідність розвитку політичного діалогу між Заходом і Сходом [15, с.24].

На зустрічі країн „Великої сімки” в Парижі в 1989 році була прийнята декларація про взаємовідносини між країнами Заходу і Сходу, в якій східноєвропейським державам була запропонована „можливість розвивати збалансовану економічну кооперацію”, а Польщі і Угорщині – конкретні ініціативи по проведенню економічних реформ у цих країнах. Вже на самміті Ради Європи в Страсбурзі, який відбувся 1989 р., обговорювалися питання про надання допомоги в проведенні реформ у Польщі і Угорщині. 18 грудня 1989 р. була створена програма FARE, метою якої було надання економічної допомоги цим країнам [14, с. 32].

Найбільше іноземних інвестицій в період 1989-1991 рр. було надано Угорщині, тому що саме у цій республіці ринкові реформи просувалися досить швидко, а політична стабільність виступала гарантом залучення інвесторів. Саме в цей період активно починає обговорюватися ідея асоціації країн Центральної і Східної Європи з

Європейською спільнотою [1, с. 202]. На зустрічі міністрів закордонних справ в Дубліні в січні 1990 р. були сформовані основні напрямки угод про асоціацію, а Рада Європи на зустрічі там само в квітні підтримала ідею підготовки угод про асоціацію з Польщею, Чехословаччиною, Угорщиною. Так в лютому 1991 р. була підписана Вишеградська спільна декларація (Чехословаччина, Польща Угорщина) по координації взаємодії у сфері безпеки, розвитку ринкових реформ, екології, енергетичних і телекомунікаційних систем національних меншин [2, с.65].

Угода про асоціацію була підписана Європейським співтовариством з Угорщиною 13 листопада 1991 р., процес ратифікації був довгим. Угорщина ратифікувала угоду 13 грудня 1993 р. ЄС, оголосивши Угорщину кандидатом до Європейського співтовариства, вимагав від неї цілого ряду економічних і політичних реформ [10, с.352]. У 1993 році на самміті ЄС у Копенгагені було підкреслено, що вступ країн ЦСЄ у Європейський Союз справа недалекого майбутнього. У 1994 р. була розроблена Ессенська стратегія, яка мала вирішити як сприяти показникам економічного росту у країнах ЦСЄ, як привести їх законодавства у відповідність з європейським правом [5, с.32]. У цьому ж році угорський парламент надав повноваження уряду подати в ЄС заяву про прийом Угорщини в повноправні члени цієї організації, Угорська республіка стає асоційованим членом Союзу. В грудні 1997 р. Рада Європи почала переговори про приєднання шести країн, в тому числі Угорщини, до ЄС. Щоправда, дата їх кінцевого вступу до ЄС постійно відкладалася його керівництвом в силу внутрішніх труднощів, які переживав Євросоюз [10, с.451].

Якщо вступ в НАТО свідчить про воєнно-політичну переорієнтацію, то поступовий процес підготовки до вступу в ЄС означає утворення і зміцнення матеріальної основи такої переорієнтації, радикальну зміну системи зовнішньоекономічних зв'язків країни. В 1990-х роках, коли було прийнято угоду про асоціацію з ЄС, най-

більш динамічно розширювався товарообіг з країнами-членами Євросоюзу, внаслідок чого швидко росла частка цих країн у зовнішньому товарообігу Угорщини [11, с.252]. Одночасно падала вага країн СНД, включаючи Росію. Якщо у 1989 році – перед зміною системи (перебудови) – доля соціалістичних країн складала в експорті Угорщини 44%, розвинутих капіталістичних країн – 49%, в тому числі країн ЄС – 27%, то у 1999 р. картина кардинально змінилася: частка розвинутих країн збільшилася до 84%, в тому числі країн ЄС – до 76%, частка ж колишніх соціалістичних країн (без колишнього СРСР) скоротилася до 7,2%, а країн СНД – до 2,4%. Угорщині вдалося за кілька років переорієнтувати свої зовнішньополітичні зв'язки на Захід. Цьому сприяв значний потік в країну іноземного капіталу, за допомогою якого був створений цілий ряд сучасних підприємств, передусім у машинобудуванні, хімії, виробництві обчислювальної техніки. В більшості це мультинаціональні компанії – Дженерал Моторс, Дженерал електрик, Сіменс, Опель, Філіпс та ін. Вони придбали акції угорських підприємств або побудували нові. Фірми з залученням іноземного капіталу давали в 1999 р. 74% угорського експорту, на них припадало 71,2% всього імпорту. Все це сприяло утворенню тісних коопераційних зв'язків і створило передумови для повної інтеграції з західними країнами [14, с.175].

В 1997 р. в Угорщині була завершена масова приватизація. З двох тисяч досить значних підприємств, які знаходяться на балансі держави, в її власності на кінець 1998 р. залишилося 218. В результаті держава отримала від продажу близько 11 млрд. доларів. Вважається, що участь західного капіталу у промисловості і в банках створює сприятливі умови для її тісної інтеграції з західноєвропейськими структурами напередодні вступу в ЄС.

Зміни, які відбулися в структурі власності в 1993-1995 рр., обумовили необхідність подальшого розвитку законотворчої діяльності, яка була б пристосована до нових умов. У 1996-1997 рр. був прийнятий ряд нових законів у банківській сфері, в області ринку цінних паперів, фінансів, які враховували зміни в економіці і підготовили до вступу Угорщини в ЄС, гармонізуючи її правові норми з нормами європейських країн [7, с.87].

Хоча Угорщині і вдалося добитися таких значних успіхів, життєвий рівень угорців є значно нижчим від рівня громадян ЄС. В 1999 році середня заробітна плата досягла 250-300 доларів в місяць на одного зайнятого. За офіційним курсом середній заробіток складає в Угорщині 10% від середнього рівня країн ЄС, а ВВП на душу населення – 20%.

В липні 1998 року в Угорській Академії наук (УАН) виступив міністр закордонних справ

Угорської Республіки Я. Мартоні. Він зазначив, що головною метою Угорщини є те, щоб переговорний процес не затягнувся, а приєднання відбулося на умовах найбільш сприятливих для країн [15, с.321].

Інтеграція Угорщини до ЄС, цілком зрозуміло не може не вплинути на характер відносин цієї країни з сусідніми державами, які матимуть неоднаковий з нею рівень співробітництва з Євросоюзом. Враховуючи, що більшість з них заявляють щодо членства Європейського Союзу, цей період можна розглядати як перехідний. Угорський уряд заявив, що поважатиме укладені з сусідніми країнами базові договори, однак вважає за необхідне наповнити їх реальним змістом, а також вдосконалити за рахунок додаткових домовленостей та підписанням угод в окремих сферах [14, с.156].

На думку Яноша Мартоні, після виникнення нових незалежних держав, перед Угорською Республікою стоїть завдання створити систему співробітництва з країнами, з якими вона межує. Угорщина була зацікавлена в тому, щоб процес розширення Євросоюзу продовжувався. Як зазначається у програмі уряду, Угорська республіка усіма можливими засобами буде підтримувати сусідні країни у створенні передумов для їх якомога більш швидкого приєднання до ЄС [12, с.125].

З майбутнім вступом до Євросоюзу Угорщина пов'язувала і проблему можливого введення віз із сусідніми країнами, які не ввійдуть на той час до ЄС і не матимуть з ним безвізового режиму. Навряд чи це відповідало інтересам представників угорського бізнесу, значна частина ринків збуту яких знаходилася на схід від Тиси, проте процес інтеграції до європейської спільноти у даному випадку переважав економічні вигоди. Сильним аргументом для прихильників жорстокого закриття кордонів з країнами, які не є членами ЄС, є наявність Німеччини як основного торговельного партнера Угорської республіки. На думку фахівців, на європейському континенті Угорщиною значно більша увага приділятиметься контактом з Бонном та Парижем, що пов'язано, з одного боку, з вагомістю цих держав у Європі, і особливо у Європейському союзі, а з іншого, пояснюється сприятливою для Угорської Республіки позицією Німеччини та Франції щодо розширення ЄС за рахунок Угорщини. Діяльність уряду В. Орбана свідчить, що Угорщина, як і раніше, намагатиметься зберегти рівновагу у своїх контактах з європейськими державами та США. У своєму виступі в УАН Я. Мартоні з цього приводу, зокрема, зазначив: Угорщина не протиставляє Європу та Америку. Враховуючи існуючу у світі ситуацію, Будапешт вважає, що США мають бути присутні у Європі. Можна також говорити про підтримку політики нинішньо-

го уряду Угорщини Сполученими Штатами [7, с.43].

Велика увага приділялася і прикордонній співпраці. Як зазначалося в програмі, уряд намагатиметься створити систему фінансування цієї сфери. Пріоритетність матимуть ті програми, які буде підтримувати ЄС, і які сприятимуть створенню нових робочих місць, розвитку міжнародних економічних зв'язків, підприємства, розбудові інфраструктури. У світлі інтеграції до ЄС слід було також очікувати, що угорська сторона у контексті своєї політики, щодо національних меншин, особливу увагу приділятиме розвитку органів місцевого самоврядування, зокрема у районах компактного проживання угорського населення [3]. Аналіз програми уряду та його перших заяв і кроків на міжнародній арені дає підстави зробити висновок, що при незмінності загального напрямку певні корективи будуть внесені не лише до діяльності у сфері зовнішньополітичних пріоритетів Угорщини, а й до політики Угорської республіки стосовно окремих країн та регіонів [7, с.33].

Протягом 1999 – 2000 рр. продовжувалися переговори Угорщини з Євросоюзом про приєднання. При цьому, хоча ЄС і не називав конкретну дату вступу Угорської республіки до організації країн першого кола, Будапешт дотримувався думки, що він буде готовий до інтеграції в Євросоюз вже у 2003 році.

У грудні 2001 р. Рада Європи на засіданнях в Готенбурзі і Лаекені підтвердила, що Угорщина є одним з основних кандидатів на вступ у ЄС в 2004 році. Уряд підтримує пропозицію по розширенню ЄС як невеликими групами, так і методом „великого вибуху” (тобто, прийняття в ЄС 10-ти і більше країн одночасно), і не має наміру відкласти прийняття кращих кандидатів. На переговорах Угорщини з Європейською комісією про вступ у ЄС вдалося досягнути домовленостей по десяти важливим пунктам вступу Угорщини до ЄС, що збільшило загальне число домовленостей до 24 з 31 [13, с.122]. До них відносяться проблеми захисту навколишнього середовища, внутрішні справи, транспорт. Обмеження в доступі угорців на ринок праці ЄС будуть діяти два плюс п'ять плюс два роки, причому повноправні члени Союзу мають можливість змінити строк дії обмежень на свій власний розсуд. Наприклад, Данія, Ірландія, Греція, Швеція, Нідерланди мали намір лібералізувати свої ринки праці для угорців зразу після вступу країни в ЄС: Іспанія зробила це через два роки. Угорщина, в

свою чергу, збиралася обмежити права іноземців на купівлю сільськогосподарських земель в країні на протязі семи років а строк цих обмежень для зареєстрованих фермерів з країн-членів ЄС, які проживають в Угорщині, складе три роки [8, с. 377].

В кінці грудня 2002 року на самміті ЄС в Брюсселі була нарешті визначена точна дата входження 10 країн першої черги (Угорщина, Чехія, Польща, Естонія, Латвія, Литва, Словаччина, Мальта, Словенія) в ЄС. Це є 1 травня 2004 року. Тобто в цих країнах вводиться єдина валюта – євро, відмінюється прикордонний контроль цих країн з Євросоюзом і можливість жителям цих країн проживати в будь-якій іншій країні ЄС.

Напередодні референдуму в Угорщині (який відбувся 12 квітня 2003 року) основне питання якого вступати Угорській республіці в ЄС чи ні? Як свідчать результати соціологічних опитувань, 77% жителів Угорщини виступали за вступ країни в ЄС (після референдуму очікувана кількість голосів за вступ до ЄС зросла до 83,76%) [9, с.237].

З 16-го по 18-те квітня 2003 року в Афінах відбувся самміт Європейського Союзу на якому був підписаний договір про прийом в ЄС нових країн. Таким чином, до 15 членів ЄС офіційно приєдналися Угорщина, Кіпр, Латвія, Литва, Мальта, Польща, Словаччина, Словенія, Чехія, Естонія. Угорщину на цьому самміті представляли: президент Угорської республіки – Ференц Мадл та прем'єр-міністр країни Петер Меддьєші. Договір вступив в силу 1 травня 2004 року, після того як його ратифікували всі країнами-учасницями. До ратифікації цього історичного документа у всіх країнах ЄС нові члени брали участь в діяльності його органів у якості спостерігачів. Одночасно було збережено контроль за реалізацією країнами-„новачками” європейських норм до повного їх вступу в ЄС в 2004 р. Вступ в ЄС Угорщина розглядала і розглядає як „повернення в Європу”, як підтвердження своєї приналежності до „Заходу”, від якого вона була насильно відірвана після 1945 року [14, с. 215].

Отже, як бачимо, з кінця 1980-х років Угорщина взяла курс на інтеграцію до Євросоюзу. Для цього їй потрібно було провести ринкові реформи, створити сприятливі умови для залучення іноземного капіталу, переорієнтувати свою економіку на європейський лад, а також проводити таку політику, яка б дозволила їй якнайшвидше асоціюватися до ЄС [13, с.154]. Угорщина з цим завданням справилася успішно.

1. Bölöny József- Hubai László. Magyarország kormányai 1848-2004. - Bp.: Akadémiai Kiadó, 2004. - 550. old.
2. Földeák Iván- Tüzes Károly. Országgyűlés és NATO csatlakozás. Magyar országgyűlés. 1999 - Budapest: Napvilág, 1999. - 158. old.
3. Földes György- Hubai László. Parlamenti választások Magyarországon 1920- 1998. - Budapest: Napvilág, 1999. - 376 old.

4. Fülöp Mihály- Sipos Péter. Magyar külpolitika a 20. században. - Bp.: Aula Kiadó, 1998. - 494 old.
5. Gazdag Ferenc. NATO dokumentumok 1994-1999. - Bp.: SV KI, NATO Információs és Sajtóiroda, 1999. - 590. old.
6. Hadtörténeti Intézet Levéltára VKF. I.O., 5121/eln. 277.d. - 46-47. old.
7. Izsák Lajos- Nagy József. Magyar történeti dokumentumok 1944-2000. - Bp.: Nemzeti tankönyvkiadó, 2004. - 614 old.
8. NATO-bővítés amerikai nézőpontból // Dokumentumok a XX. század történetéhez. - Bp.: Nemzeti tankönyvkiadó, 2001. - 376-381. old.
9. Németh István. 20. századi egyetemes történet. - Bp.: Osiris Kiadó, 2006. - 530 old.
10. Niderhauser Emil. Kelet- Európa története. - Bp.: História Kiadó, 2001.- 360 old.
11. Romsics Ignác. Magyarország története a XX. században. - Bp.: Osiris Kiadó, 2005.- 668. old.
12. Rozgonyi Ibolya. A demokrácia 10 éve Magyarországon 1989-1999 // V. Országos Politológus Vándorgyűlés. – Nyíregyháza: Bessenyei György Könyvkiadó, 2000. - 288. old.
13. Többpártrendszer kialakulása Magyarországon Dokumentumok a XX. század történetéhez. – Bp.: Nemzeti Tankönyvkiadó, 2001. - 374-376. old.
14. Valki László. A NATO. - Bp.: Corvina, 1999. - 213 old.
15. Valki László. A NATO-tagság. - Bp.: Atlanti Kutató és Kiadó Társulat Alapítvány, 2001. - 420.old.

РЕЗЮМЕ

ИНТЕГРАЦИЯ ВЕНГРИИ К ЕВРОПЕЙСКИМ УЧРЕЖДЕНИЯМ

Сабов Ш. Ш. (Будапешт)

В конце 1980-х гг. Европой прокатился ряд изменений. Вступление в европейские институции для постсоциалистических государств, в том числе и для Венгрии, подразумевало возвращение в Европу. Чтобы достичь этого Венгрия прошла через ряд реформ, результатом которых стало начало процесса вступления в вышеупомянутые институции. Интерес Европы относительно Венгерской республики стал расти как и в экономическом, так и в политическом плане. Сначала были сделаны важные шаги для вступления в НАТО. В итоге, 12 марта 1999 года процесс вступления в НАТО был завершен. Согласно изменению распределения экономических приоритетов начался и процесс вступления в ЕС. Таким образом, 1 мая 2003. года был подписанный договор о вступлении Венгрии и еще девяти стран к ЕС. Ключевые слова: интеграция, Европейский Союз, Совет Европы, рыночные реформы.

SUMMARY

THE INTEGRATION OF HUNGARY TO THE EUROPEAN ESTABLISHMENTS

S. Sabov (Budapest)

At the end of 1980 in Europe a range of changes were happened. Entering the European Institutions meant for the post-socialist countries – as well as for Hungary – the returning to Europe. For the sake of it Hungary went through a chain of reforms. As a result the process of entering the above-mentioned institutions was begun. The interest of Europe in Hungarian Republic began to grow in economical and political aspects as well. At first there were made important steps for entering NATO. The interest in Hungary's entering the alliance from Europe's side was growing, as the country is in neighbourhood with the uneasy Balkan Region. At least on the 12th of March in 1999 the process of entering NATO was consummated with the accepting documents to Independence. According to the changing in re-distribution of economical priorities the process of entering the EU was begun. In such a way on the 1st of May in 2003 a contract about Hungary's and other nine countries entering the EU was signed. The symbolical result of it for Hungary was the returning to Europe, from that after the 1945 year she was taken away by force.

Key words: integration, European Union, Council of Europe, market reforms.